

Szerződésünk Romániával.

Dr. *Dungern* báró, a csernovitzi egyetem tanára e címen a következőket írja:

Már a múlt év szeptemberében jelezte a román sajtó, hogy Romániát

szerződéses megegyezés

köti a központi hatalmakhoz. A románok azonban akkor még nem voltak vele tisztában, hogy ez oly állami szerződés-e, amely őket Oroszország ellen való fegyveres közreműködésre kötelezi. Októberben azután az olasz sajtó erről az egyezségről mint tényről beszélt. Mi csak márciusban tudtuk meg *Carp*, egykori román miniszterelnök élesen oroszellenes lapjából: a *Moldovából*, hogy olyan egyezségről van szó, amelyet *Károly* király 1914. augusztus elején olyannak tekintett, amelynek alapján Románia köteles Oroszország ellen fegyveresen fellépni, ami azonban a román államférfiak hasonlíthatatlanul nagy többségének a felfogásával ellentézet. Most azonban a legutóbbi hetekben a német sajtó szinte egyhanguan mind nagyobb súlyt fektet erre a Romániával való konvencióra.

Milyen szerződés tehát ez?

Egyelőre ránk nézve csak az az egy bizonyos, hogy az

titkos szerződés,

amilyen a hármasszövetség volt; amilyen Ausztria-Magyarországgal volt Olaszországgal az egykori török adriai partra vonatkozóan; amilyenek a német és osztrák-magyar szerződések Egyiptommal, illetve Angliával Egyiptomot illetően. Sőt egy olyan, egészen titkos szerződésről van szó, amilyent Anglia kötött Franciaországgal ellenünk, amelyről nem hogy az angol parlament, de még az egész angol kormány sem tudott. A hármasszövetségről legalább tudták, hogy létezik és hogy az védő-szövetség. Éveken át számolt vele az egész világ. Kormányok és parlamentek, sajtó és néphangulatok aszerint igazodtak.

De egészen más a

román-osztrák és magyar megegyezés,

amely *Németországot* is érinti. Az államfők megegyezése volt ez. Mikor kitört a világháború, szövege szerint, hasonlóan az angol-francia szerződéshez, az államfőkön kívül csak a miniszterelnökök, a vezénkarok főnökei, a korábbi miniszterelnökök és azok a követek ismerték, akiknek dolguk volt vele. Rajtuk kívül senki sem ismerte az egész országban, sem Romániában, sem nálunk. Mindenesetre volt Olaszországban is néhány államférfi, aki ismerte, ép úgy, ahogy a román király is ismerte a hármasszövetségi szerződés szövegét. És ezek az olasz államférfiak, ugylátszik, kifejezetten valamit erről a román szerződésről. Mikor trónörökösünk 1894-ben látogatást tett a román udvarnál, küszöbön állónak látszott ennek a szerződésnek a nyilvánosságra hozatala. A kölesönös asztalbeszédnek legalább erősen érintették. Miért maradt ez el, egyelőre nem tudhatjuk.

Az ilyen szigorúan titkos szerződések

formális érvényességi ereje

az illető országok alkotmányának a határozmányaihoz igazodik, pl. a bolgár alkotmány, amely az ilyen titkos szerződéseket kifejezetten autorizálja. De amely országok nem is ruházzák fel uralkodóikat vagy miniszterelnökeiket ekkora teljhatalommal, azokra nézve el sem képzelhető a politikai együttműködés más államokkal, ha nem teszik lehetővé az ilyen titkos megállapodásokat. Magától értetődően azonban ezek kevésbé megbízhatók, mint az államszerződések, amelyekről az egész nemzet tud és amelyek az egész nemzet helyesél. Franciaországnak szerencséje volt az angol titkos szerződéssel. Amikor Londonban közölték az összkormány, a parlamenti többséget képviselő minisztereknek csak a kisebbsége lepődött meg és vonakodott vállalni a felelősséget, amiért aztán vissza is léptek. Romániában fordítva történt a dolog. Hogy a Romániával kötött szerződés csak akkor jut érvényre, ha a kormány

többsége — mely szintén parlamentáris — hozzájárul, azzal ami diplomáciánk teljes tisztában volt. A titkos politikai szerződések parlamentárisan kormányzott országokban csak akkor hatékonyak anyagilag, ha van kormány, amely kész érte a felelősséget elvállalni. Ilyen titkos szerződést a kormány megkerülésével érvényre juttatni, az uralkodó részéről államcsíny volna. És hogy ilyesmit *Károly* király részéről, aki 45 esztendeig szigorú alkotmányossággal uralkodott, nem várhattunk, azt jól tudtuk. Bármilyen önállóan lépett is fel sokszor országunka külpolitikai kérdésében, mindig biztosítani tudta mindenkor miniszterelnökének a hozzájárulását, bár nem egyszer kellett a trónról való lemondással fenyegetőznie. Augusztusban is inkább lemondott volna trónjáról, semhogy nyíltan szembehelyezkedett volna miniszterei többségével és akkor meghallgatott *harminc* tanácsadója közül, akiket meghívott, csak *egyetlenegy* akadt, aki az oroszok elleni fegyveres beavatkozás mellett volt, amit a király annyira szeretett volna megtenni.

Kérdéshetők tehát:

micsoda céljuk van az ilyen szerződéseknek, ha annyira bizonytalan alapon nyugszanak? Amde itt nemcsak a formális aláírásról van szó, hanem a tökéletes benső egyetértésről is. Nincs az a törvény, vagy szerződés, amely különböző népeket együttélésre és együttérzésre kényszeríthet. Ezt bizonyítja a józan megfontolás és maga a történelem is.

Hogy állunk e tekintetben Romániával?

Ha román vonatkozásainkra történelmi visszapillantást vetünk, a kölesönös barátság és kultudális, gazdasági, forgalom- és pénzügypolitikai békés együttműködésünk mellett elmentéket, sőt konfliktusokat is találhatunk a román és a mi kormányaink között, s ezek nem lettek volna elképzelhetők, ha országaink népeit oly szoros politikai összetartozás érzelmei hatották volna át, hogy a katonai együttműködés az eddigi politikai viszonyoknak csak logikus következményeül tünt volna fel. Itt voltak mindenekelőtt a *dunai bizottság* miatt támadt differenciák, amelyek ma sincsenek elintézve. Azután az évekig tartó és sokszor elkeseredett *vámháború* Ausztria-Magyarországgal. 1913-iki tiltakozásunk a bukaresti békekonferencia eredménye ellen. Végül *Szerbia elleni ultimátumunk*, amely megfélemlítőleg hatott a románokra. Azt mondták: ma Szerbia van soron, holnap — mi következünk. Ez természetesen esztelenség, de hatalmas szomszédunk kis államokban sokszor van félelem-érzet, a melyet nagy állam polgárai meg sem értenek. Mindezek alapján

katonai konvenciónkra nem volt kedvező alap, amikor mi annak teljesítését kívántuk.

Ez megmagyarázza Romániának 1914. augusztusban tanúsított magatartását. Románia tagadta, hogy Oroszországgal való háborúban mi volnánk a kihívott fél és így tagadásba vette szerződéses kötelezettségét is. Ez azonban csak mesterkedés volt, mert elutasításunk alapja mélyebben gyökerezett: hiányzott az erős politikai összetartozás érzete. Ez akkor volt.

De hogy állunk ma?

Egy év alatt megváltozott a helyzet. Háborúban a legfontosabb tényező: a katonai siker. Románia már tudja, hogy katonailag nincs rá szükségünk és még inkább, hogy — nem félünk tőle. Románia ugyanugy járna, mint hűtlen szövetségesünk: Olaszország, az pedig Románia megsemmisülésével volna egyértelmű. Nem írott szerződés, hanem anyagi érdekközösség kovácsolja össze a népeket. Romániának volt ideje belátni, hogy tévedett, ha egy pillanatig is bizalmatlan volt velünk szemben és nem fogta fel a saját céljainak érdekében való közösségét. Franciaország iránt érzett rokonszenve és Oroszországtól való félelme elvette tisztá látását. Most itt az ideje, hogy megértse annak a szerződésnek a szellemét, amelyet bölcs királya: *Károly* erősített meg keze aláírásával.

Mi Romániától nem várunk egyebet, mint azt, hogy ne töltsön ellenségeink által való ellenőrzését, mint nem egy más kisebb állam, hogy legyen benne elegendő ellenálló képesség arra, hogy valóban pártatlan semlegességét megvédje. Eddig tekintettel voltunk Románia belső nehézségeire, de miután most ezek megszűntek, nem nézhetjük el ezentúl is, hogy a kereskedőink által Romániában vásárolt áruk kivitelének akadályt gördítsenek az útjába. Helyre kell állaniok ismét azoknak a normális állapotoknak, amelyeket kereskedelmi szerződéseink megalapoztak.

Nyílt levél Pillich Kálmánhoz a piac bajairól.

Hosszu hallgatás után, aminek az okát a mai napig sem tudjuk, végre hallatja szavát *Pillich* Kálmán is. Sajnos, ez alkalommal olyan szempontból kell bírálatt alá venni a szegedi közélet régi vezéralakjának felszólalását, aminőhöz ő maga sem szokhatott hozzá. Ehez, a kérdés fontossága révén, kérem az igen tisztelt szerkesztő urtól a *Délmagyarország* nyilvánosságát.

Pillich Kálmán ur ma, aránylag hosszú idővel minden intézkedés után, amelyeket részint a közgyűlés, részint a hatóság látott szükségesnek foganatosítani, úgy szólal fel az összes rendszabályok ellen, mintha annak idején nem lett volna módjában véleményét elmondani és mintha a szegedi piacon olyan ideális állapotok uralkodnának, amelyek távolról sem teszik szükségessé a közönség védelmét. Csodálatos, hogy *Pillich* urnak a tanyaiak és a kofák vakmerő és sokszor perfid tulkapásairól egyetlen szava sincs és arról sem ír, hogy a közönség zsebe és tisztessége ezekkel a tulkapásokkal szemben a leghatározottabb és legenergiusabb védelemre szorul. Nem vesz tudomást *Pillich* ur arról sem, hogy a tanya egy része azért maradt el a piacokról, mert visszaéléseivel szemben a hatóság, nagyon helyesen, védelmet nyújtott a vásárló közönségnek, de mindig olyan keretek között, amelyek az elárusítók jogos érdekeit sem sérthették.

A késői felszólalás azt kívánja a hatóságtól, hogy törölje el a maximális árakat. Furcsa kívánság mindaddig, amíg *Pillich* ur nem tud olyan rendszabályokat javaslatba hozni, amelyek néhány száz termelő és kofa üzérkedésével szemben a polgárságnak a mainál is hathatósabb védelmet nyújtanak. Amiatt is aggodalmaskodik a cikk, hogy miből fogja a hatóság fedezni azt a különbözetet, ami egyes jövedelmi ágakban a háború folyamán bizonyára előáll. Mi ezeket a különbözeteket nem vagyunk hajlandók a maximális árak és egyéb piaci rendszabályok terhére irni. Amennyiben mégis, bármennyi is belőle erre a számlára jutna, talán joggal kérdezzük, hogy kötelessége-e a városnak a lakosság zavartalan élelmézésére érdekében bizonyos áldozatokat hozni. Ami a jövedelemcsökkenések pótlását illeti, aziránt ne úgy érdeklődjék *Pillich* ur, hogy a hatóság miből fogja azokat pótolni, hanem mint a törvényhatósági bizottság régi, buzgó és a közérdekű ügyekkel alaposan foglalkozó tagja, maga álljon elő ennek az ügynek szolgálatában javaslatokkal.

Hogy fogyasztó közönségünk sérelmét van-e szándéka a hatóságnak orvosolni? Hiszen a hatóság a maga belátása szerint és olyan módokon, amelyeket helyesnek tart, folyton ezt teszi. A cikk olyan tenorban íródik, mintha nagynevű írója, mindezekről az intézkedésekről egyáltalán nem tudna. Kérem nagyon, vegyen róluk tudomást és a mennyiben ezután is régi álláspontján maradna meg, álljon elő olyan javaslatokkal, amelyek a fogyasztó közönség sérelmeit hatékonyabban képesek orvosolni.

Általában meglepett *Pillich* Kálmán urnak felszólalása. Úgy látszik a *Délmagyarország*-ot olvassa leginkább. Annak hasáb-